

Een Archeohotspot in de bibliotheek

provincie
Zuid-Holland

Samenvatting

Het document 'ArcheoHotspots in de bibliotheek' biedt een stappenplan dat helpt bij het opzetten van een ArcheoHotspot in een bibliotheeklocatie.

ArcheoHotspots zijn plekken, verspreid over Nederland, waar bezoekers mee kunnen helpen met archeologisch onderzoek en waar vrijwilligers, publiek en professionals met elkaar in gesprek gaan over hun lokale of regionale erfgoed. Het is een plek waar burgers kunnen participeren in wetenschappelijk (archeologisch) onderzoek.

ArcheoHotspots zijn lokaal gedreven projecten gebaseerd op de Of/By/For/All-gedachte van Nina Simon. Hiermee sluit het initiatief bij uitstek aan bij de Community Library, Citizen Science of Burgerwetenschap. Het is gericht op het democratiseren van de archeologie, door het open te stellen voor iedereen die wil bijdragen aan het creëren en ontdekken van nieuwe kennis. Het gaat nadrukkelijk om het goede gesprek in een uitnodigende ruimte waar iedereen zich vrij voelt om deel te nemen en aan de slag te gaan met echte bodemvondsten. De bibliotheek is bij uitstek een plek waar een ArcheoHotspot tot zijn recht komt. Laagdrempelig, met ruime openingstijden, een heel divers publiek en een breed netwerk, zeker als de bibliotheek onderdeel uit maakt van een multifunctionele accommodatie en samenwerkt met erfgoedinstellingen.

De ArcheoHotspots worden gerund door lokale vrijwilligers en gidsen. Er zijn geen regels, wel een aantal richtlijnen:

- Toegang is gratis, zichtbaar en laagdrempelig;
- Financiering wordt lokaal geregeld;
- Vondsten komen uit de buurt (lokaal/regionaal);
- Een coördinator ondersteunt de vrijwilligers en ziet toe op de afspraken over materialen, maar zij/hij hoeft niet persé een archeoloog te zijn;

- Openingstijden i.o.m. de bibliotheek, maar wel regelmatig open;
- De locatie hanteert de huisstijl en draagt het concept ArcheoHotspots mee uit.

Het stappenplan besteed aandacht aan de mogelijk te volgen route, te maken keuzes en biedt de bibliotheek en vrijwilligers vele tips en aandachtspunten. Het gaat uit van vijf fases: Wat is de bibliotheek, ideevorming, voorbereiding, uitvoering en continuering.

De uitdagingen van de bibliotheek/ArcheoHotspots zitten in de verkrijgbaarheid van het bronmateriaal, het werven van vrijwilligers, het netwerken met lokale (historische) organisaties en het levend houden van het initiatief door het aanbieden van een aansprekende programmering. Bibliotheken kunnen ruimschoots gebruik maken van de expertise en ondersteuning van diverse landelijke en provinciale instanties bij het opstarten en continueren van een ArcheoHotspot.

Twee bibliotheken zijn al begonnen met een ArcheoHotspot in hun vestiging: Oegstgeest (Zuid-Holland) en Arnhem (Rozet). En er zijn inmiddels zo'n 23 ArcheoHotspots actief in Nederland.

ArcheoHotspots zijn plekken, verspreid over Nederland, waar bezoekers mee kunnen helpen met archeologisch onderzoek en waar vrijwilligers, publiek en professionals met elkaar in gesprek gaan over hun lokale of regionale erfgoed. Het is een plek waar burgers kunnen participeren in wetenschappelijk (archeologisch) onderzoek.

Mensen van alle leeftijden kunnen gratis binnenlopen en meehelpen met (de uitwerking van) archeologisch onderzoek of archeologische projecten. Bezoekers hebben de kans om in aanraking te komen met authentiek archeologisch vondstmateriaal, en het verleden daadwerkelijk aan te raken.

Het publiek van de ArcheoHotspots kan meehelpen met het verwerken van archeologische vondsten, zoals het sorteren en determineren van opgegraven materiaal. Dat materiaal is bij voorkeur lokaal en afkomstig van een voor het publiek bekende plek. Ook kunnen in de ArcheoHotspot projecten plaatsvinden die experimenteel of innovatief van aard zijn, zoals digitalisatie van collecties, 3d-printing van artefacten of andere vormen van experimentele archeologie. Daarnaast kunnen bezoekers doorlopend langskomen met hun eigen vondsten of tijdens een archeologisch spreekuur. Deze vondsten worden geregistreerd in de database van *Portable Antiquities of the Netherlands* en kunnen via deze weg een belangrijke bijdrage leveren aan toekomstig wetenschappelijk onderzoek, beleid en publieksontsluiting.

Het gesprek over archeologie komt meestal al snel op gang. De nieuwsgierigheid vanuit het publiek voor archeologie blijkt maar al te vaak groot te zijn! Mensen vertellen over hun eigen archeologische ervaringen of over de vondsten die ze hebben gedaan. Ook stellen ze vragen over de materialen, de archeologie of over het verleden. De begeleiders van de ArcheoHotspots zijn getraind om het gesprek daarover aan te gaan.

ArcheoHotspots zijn daarmee niet alleen een hele mooie manier om mensen kennis te laten maken met het werk van de archeoloog, ze raken door de gesprekken vaak ook daadwerkelijk meer betrokken bij het verleden van hun eigen omgeving. Niet zelden veranderen toevallige bezoekers van een ArcheoHotspot in regelmatige terugkerende vrijwilligers die vervolgens met graagte aan andere bezoekers uitleggen hoe het nu zit met die archeologische vondsten.

Inmiddels zijn er een Archeohotspots gerealiseerd op 23 locaties, o.a. bij musea, archeologische depots, culturele centra én in de bibliotheken van Oegstgeest en Arnhem (Rozet)!

Archeohotspots OF/BY/FOR/ALL

Het ontstaan en het idee achter het initiatief gaat uit van de Grassrootsbeweging. Lokaal gedreven door de lokale gemeenschap. Het is gebaseerd op de Of/By/For/All-gedachte zoals deze beschreven is door Nina Simon. We zien dit principe ook terug in de Community Library. Het is gericht op het democratiseren van de archeologie, door het open te stellen voor iedereen die wil bijdragen aan het creëren en ontdekken van nieuwe kennis. Het gaat nadrukkelijk om het goede gesprek in een uitnodigende ruimte waar iedereen zich vrij voelt om deel te nemen en aan de slag te gaan met echte bodemvondsten. Bodemvondsten die in de Archeohotspots aangeboden worden, maar zeker ook de bodemvondsten die mensen zelf gedaan hebben.

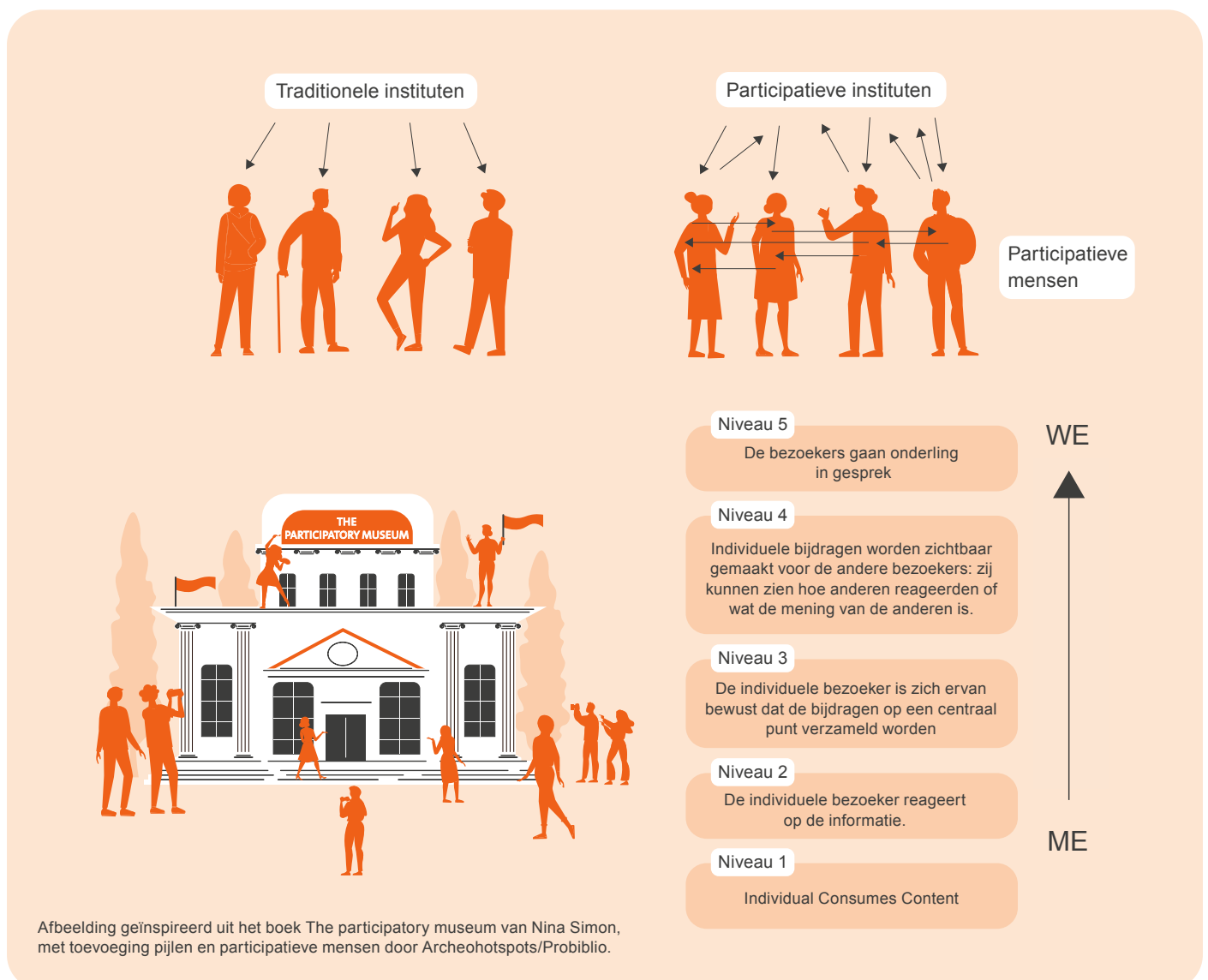
De Archeohotspots worden gerund door lokale vrijwilligers en gidsen.

Er zijn geen regels, wel een aantal richtlijnen:

- Toegang is gratis, zichtbaar en laagdrempelig;
- Financiering wordt lokaal geregeld;
- Vondsten komen uit de buurt (lokaal/regionaal);
- Een coördinator ondersteunt de vrijwilligers en ziet toe op de afspraken over materialen, maar zij/hij hoeft niet persé een archeoloog te zijn;
- Openingstijden i.o.m. de bibliotheek, maar wel regelmatig open;
- De locatie hanteert de huisstijl en draagt het concept Archeohotspots mee uit.

Voor de deskundigheid kan teruggevallen worden op het netwerk van de landelijk organisatie.

Het initiatief is verweven met de organisaties als Portable Antiquities of the Netherlands (PAN) en de Nederlandse Archeologievereniging.

“Erfgoed is verhalen vertellen”

— Roxanne van Heemskerck,
bibliotheek de Bollenstreek

Waarom in bibliotheken

De bibliotheek heeft 5 in de wet verankerde taken. Deze taken gaan niet specifiek over erfgoed en archeologie. Het zijn echter thema's die prima passen binnen de wettelijke taken:

- a. ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- b. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- c. bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- d. organiseren van ontmoeting en debat; en
- e. laten kennis maken met kunst en cultuur.

De bibliotheek van, door en voor iedereen

De rol van de bibliotheek verandert steeds meer van plek waar je naartoe gaat om informatie tot je te nemen tot een plek waar je samen met anderen werkt aan het creëren en delen van kennis. De bibliotheek als ondersteuner van lokale community's. 'van buiten naar binnen', om een bibliotheek van, door en voor iedereen te worden. Het project Community librarian is van dit gedachtegoed een belangrijke aanjager. Zowel de Archeohotspots als de bibliotheek ondersteunen het gedachtegoed van *Of/By/For/All*.¹

Het biedt een geweldige invulling om een community aan de bibliotheek te binden, waarbij de deelnemers met elkaar op zoek gaan naar kennis over hun eigen geschiedenis. Samen zoeken, vinden, uitvinden, vastleggen, verspreiden en het verhaal vertellen.

Citizen Science en Burgerwetenschap

Vanuit Digitaal Burgerschap komt er steeds meer aandacht voor Citizen Science of Burgerwetenschap. Een beweging die de kloof tussen wetenschap en de samenleving wil dichten door burgers te betrekken bij wetenschappelijk onderzoek. Burgers willen zelf onderzoek doen, zichzelf ontplooiën en hun nieuwsgierigheid prikkelen. Ze willen bijdragen aan, mede-eigenaar worden van en vorm geven aan maatschappelijke vraagstukken. Participatie en democratisering van kennis speelt hierin een sleutelrol. Kennis die niet alleen bij grote kennisinstituten opgebouwd wordt, maar waaraan de hele samenleving kan bijdragen. En daarin kan de bibliotheek een belangrijke rol spelen, digitaal, maar zeker ook niet-digitaal. Een initiatief als Archeohotspot sluit daar natuurlijk perfect bij aan. Juist omdat het gaat om een gezamenlijke kennisopbouw en -ontwikkeling van de lokale historie.

¹ Gedachtengoed van Nina Simon: ofbyforall.org

Werken vanuit samenwerking

Bibliotheken werken al regelmatig samen met erfgoedinstellingen als archieven en historische verenigingen. Dat heeft in een aantal bibliotheken geleid tot het inrichten van Historische Informatiepunten (HIP, HOP, RAP, Toen etc.) of in toenemende mate verregaande integratie en samenwerking in multifunctionele accommodaties en organisaties. Voor bibliotheken die al een informatiepunt hebben is het een uitdaging om het punt actief en relevant te laten blijven. Programmering is daarbij 'het sleutelwoord. Regelmatig een activiteit over de lokale historie organiseren zorgt ervoor dat een informatiepunt onder de aandacht blijft komen van geïnteresseerden. Juist omdat een Archeohotspot zicht richt op publieksparticipatie en lokale historie, kan het een waardevolle aanvulling zijn op de lokale programmering.

Laagdrempelig en divers

En dan is er nog de aard van de bibliotheek die door velen als laagdrempelig ervaren worden, met ruime openingstijden en een heel divers publiek. Juist de toevallige ontmoeting tussen de deelnemers en bezoekers van de bibliotheek biedt grote kansen. Mensen die misschien zelf niet zo snel naar een museum of erfgoedinstelling gaan, komen in de bibliotheek in aanraking met onderwerpen die ze mogelijk best wel interesseren. Het gaat immers om lokale historie, het erfgoed waar ze zelf in wonen, waar ze zelf deel van uitmaken en waar zelf kennis van hebben. En dat gesprek maakt het interessant. Daarnaast heeft de bibliotheek geen betaalde toegang, waardoor mensen vrijer zijn om (spontaan) deel te nemen.

Koppel de collectie

En tot slot is er nog de koppeling met de collectie. Over geschiedenis en archeologie zijn voor veel doelgroepen prachtige materialen verschenen. Materialen die kunnen helpen bij het verdiepen van kennis of juist het kennismaken met.

De bibliotheek Oegstgeest verwoorde het als volgt:

“De bibliotheek is een ontmoetingsplek waar mensen verhalen met elkaar delen. Archeologie is eigenlijk precies dat: het onderzoeken van de verhalen die de gevonden voorwerpen ons kunnen vertellen over de mensheid. Over de geschiedenis die zich hier heeft plaatsgevonden. De bibliotheek wordt nog meer een verblijfplaats met het toevoegen van de ArcheoHotspot, gezinnen kunnen naast boeken lezen en lenen ook gelijk een kijkje nemen en meehelpen met het puzzelen van de gevonden voorwerpen. De bibliotheek kan middels de ArcheoHotspot een specifiek stukje van de collectie uitlichten, er zijn veel mooie boeken geschreven over archeologie, zowel fictie als non-fictie.”

Stappenplan

Om aan de slag te gaan met een Archeohotspot is onderstaand stappenplan een leidraad. Alhoewel genummerd, wil het niet zeggen dat zaken een chronologische oorzakelijkheid hebben. Sommige zaken kunnen eerder of later aangepakt worden. We onderscheiden 5 fasen: **Wat is de bibliotheek, ideevorming, voorbereiding, uitvoering en continuering.**

1. Is jouw organisatie klaar om als Community Library te werken

Om de switch te maken van een bibliotheek voor mensen naar een bibliotheek van mensen is een aantal belangrijke voorwaarden nodig. Deze voorwaarden, ook wel bouwstenen genoemd, zijn door Probiblio inzichtelijk gemaakt in deze infographic:

communitylibrary.probiblio.nl

Archeohotspots sluiten qua organisatie en aanpak nauw aan bij de principes en werkwijzen van de Community Library. Het is een vraaggestuurde ontwikkeling die nauw aansluit op de behoefte van de gemeenschap. Een Archeohotspot opzetten vanuit een aanbodgerichte aanpak zal een moeizaam proces worden, waarbij succes en continuering niet zeker is. Daarom is het van belang om na te gaan of een vraaggestuurde aanpak past bij jouw bibliotheek en in welke mate de bibliotheek de interne organisatie op orde heeft en de bouwstenen van de community library ondersteunt.

Zijn jullie er klaar voor, dan:

2. Ideevorming en voorbereiding

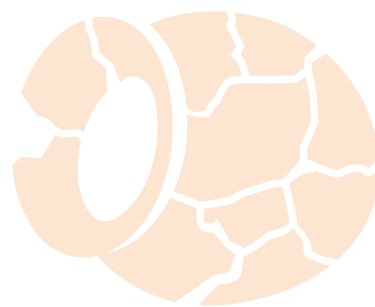
a. Onderzoek naar draagvlak bij publiek

Ga erop uit, voer gesprekken, leg je oor te luisteren en ontdek de plekken waar mensen samen komen om dingen samen te doen. Wie ken je al, wie zijn ambassadeurs of sleutelfiguren binnen de gemeenschap?

Waar zit energie. Is er interesse en draagvlak voor een community en zou een Archeohotspot in een behoefte voldoen.

Zo nee:

Kijk waar de energie wel ligt en ga daar mee aan de slag.

Zo ja:

b. Benader de landelijke organisatie Archeohotspots

Maak gebruik van de expertise en ervaring van de landelijke organisatie. Het doel van de organisatie is om een landelijke netwerk van Archeohotspots te realiseren en ondersteunen graag lokale initiatieven. Bespreek de mate waarin ondersteuning geboden kan worden en nodig is. Maak gebruik van de kennis en materialen die aanwezig zijn.

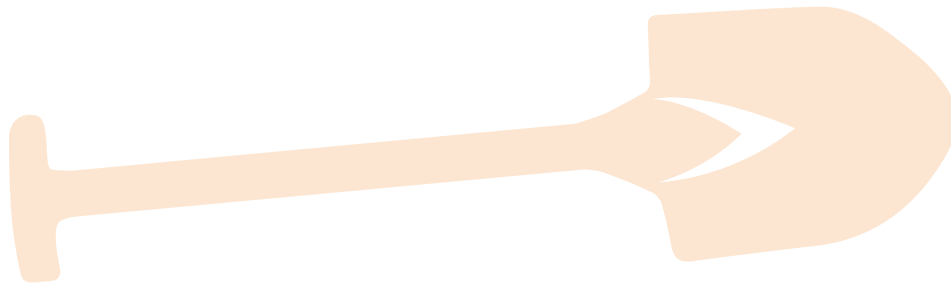
c. Doelgroep & aanpak bepalen

Wat is de doelgroep waar je je met een Archeohotspot op gaat richten? In eerste instantie zal de doelgroep volwassenen zijn, mensen die geïnteresseerd zijn in hun lokale geschiedenis. Maar ook voor kinderen kan een Archeohotspot interessant zijn. Ze zijn nieuwsgierig en vinden het leuk om op incidentele basis te helpen en te onderzoeken. Misschien ook in schoolverband. Maar denk ook aan de mensen die naar de bibliotheek komen (met hun kinderen) en mee komen kijken als de vrijwilligers in de Archeohotspot bezig zijn.

d. Rol van de bibliotheek bepalen

In het begin is het belangrijk om na te denken of het iets is wat de bibliotheek graag wil en daar vrijwilligers bij zoekt, of dat het een initiatief is dat echt samen met de community wordt ontwikkeld. Is de bibliotheek eigenaar of doe je het echt samen. In het vervolg is het goed om te bepalen in hoeverre je sturend of dienend en ondersteunend bent. Wie organiseert de programmering, wie zorgt voor de bemensing, wie zorgt voor materialen, etc. In de praktijk zal dit wisselen, maar zorg er voor dat de bibliotheek uiteindelijk niet alles overneemt. Dit is een activiteit die je SAMEN met de community organiseert en runt. Betrek hen zo vroeg mogelijk bij de planvorming en voorbereiding. Bedenk het niet vóór maar samen met hen. Belangrijk ook is of je aan kan sluiten bij bestaande activiteiten van de bibliotheek. Een historisch informatiepunt is een mooie combinatie. En een actieve groep studenten van de Volksuniversiteit kan ook helpen.

e. Partners zoeken en betrekken

Zijn er verenigingen, organisaties of individuen in jouw werkgebied actief op het gebied van historie en archeologie. Onder welk archeologisch depot valt jouw werkgebied. Wat wordt er al georganiseerd? Praat met de organisaties om te zien of er draagvlak is, of het als concurrentie wordt ervaren, of er samengewerkt kan worden. Maar kijk vooral waar je elkaar kunt versterken. Het kan soms gevoelig liggen, maar ook enorme kansen bieden. Wellicht hebben de organisaties mensen in hun netwerk die interessant zijn om eens mee te praten of bij het ontwikkelen van het idee te betrekken.

f. Onderzoek naar beschikbaarheid archeologisch onderzoeksmateriaal

Je zult ervaren dat het ter beschikking krijgen van archeologisch bronmateriaal een uitdaging is. Je zult hiervoor contact op moeten nemen met het archeologisch depot waar de vondsten uit jouw gemeente worden bewaard. Verderop in dit stuk wordt er dieper op deze uitdaging ingegaan.

g. Financiering

De kosten voor een Archeohotspot zijn niet hoog. In het begin zullen er wat spullen aangeschaft moeten worden, zoals tafels, een eigen kast, een vitrine (vaak al beschikbaar in de bibliotheek) en archeologisch gereedschap (schildersplakband, kwastjes, borstels, spateltjes etc.). Daarnaast is het goed om geld te investeren in flyers, banners en ander pr-materiaal. Ook voor de programmering kan een bedrag begroot worden.

h. Plek bepalen

Waar wil je het Archeohotspot inzetten? Op een zichtbare plek in de bibliotheek, als onderdeel van een Makerslab, in een aparte maar wel zichtbare en makkelijk toegankelijke ruimte? Belangrijk is dat bezoekers zien wat er gebeurt en zich uitgenodigd voelen om mee te kijken, te helpen en vragen te stellen. Overweeg ook andere locaties buiten de bibliotheek. Waar komen de mensen die geïnteresseerd zijn in archeologie en kun je daar een activiteit organiseren? Tijdelijk of vast.

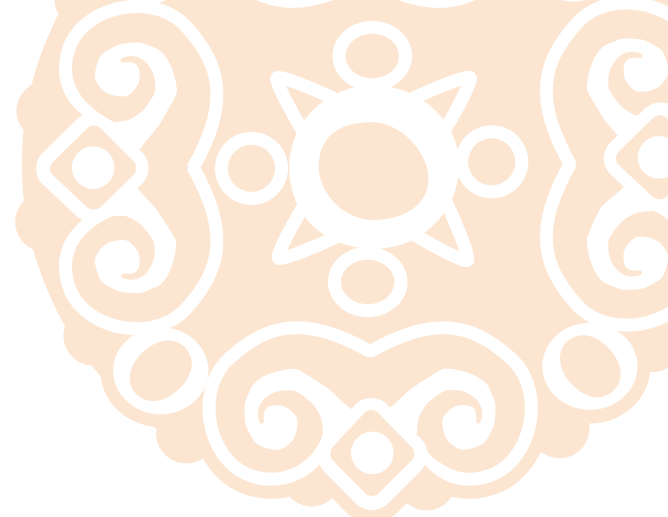
i. Programmering

Je zult merken dat je met alleen het organiseren van een Archeohotspot vaak dezelfde mensen trekt. Wil je het initiatief levendig houden en nieuwe mensen trekken dan is het organiseren van een relevante programmering een prima methode. Er zijn veel activiteiten te bedenken die leerzaam zijn voor zowel de mensen die in het onderwerp geïnteresseerd zijn als voor de vrijwilligers van de Archeohotspot zelf. We hebben een paar ideeën in dit document op een rijtje gezet.

j. Wijze van promotie bepalen

Gebruik vooral de vrijwilligers van de Archeohotspot zelf om promotie te maken. Door bibliotheekbezoekers en mensen uit het netwerk van de vrijwilligers laagdrempelig kennis te laten maken en hen te vertellen over het initiatief en uit te nodigen mee te doen. Van één keer meedoen naar regelmatig meehelpen is een stap die zomaar gezet kan worden. Mond-tot-mond-reclame blijft voor een community een sterk middel om te groeien. Lokale media vervullen ook een belangrijke rol om de mensen uit de omgeving te betrekken. Gebruik sociale media om de activiteiten aan te kondigen, maar ook om verslag te doen van wat er allemaal ontdekt wordt. Licht een vondst of een vrijwilliger uit en gebruik quotes en reacties van mensen om een beeld te geven van wat er gebeurt. Benader de lokale pers met persberichten en nodig ze uit bij belangrijke momenten.

Maak een flyer die mensen mee kunnen nemen tijdens een bijeenkomst of bij een bezoek aan historische vereniging, of een andere plek in de gemeente. Posters, banners om naast de tafels te zetten tijdens en buiten de momenten dat de Archeohotspot actief is. Sluit aan bij belangrijke momenten als de maand van de geschiedenis, De nationale Archeologiedagen, Weekend van de Wetenschap Open Monumentendag en de Maand van de Geschiedenis. En maak ook gebruik van de expertise, het materiaal en het netwerk van de landelijke organisatie van Archeohotspots.

3. Praktische voorbereiding

a. Werven vrijwilligers

Soms – en in het ideale geval – wordt je bibliotheek benaderd door geïnteresseerden die aan de slag willen gaan met een Archeohotspot en de bibliotheek om hulp vragen. Dan is de eerste slag gewonnen. In Oegstgeest gebeurde dat en de bibliotheek heeft de kans met beide handen aangegrepen.

In de meeste gevallen zullen de eerste vrijwilligers komen uit de groep of het netwerk van mensen die je in de verkennende gesprekken hebt gesproken en die enthousiast zijn over het idee. Zij zijn ook je belangrijkste ambassadeurs om nieuwe vrijwilligers te trekken

Gebruik het netwerk van je partners om mensen te interesseren.

Kijk eens of je een advertentie kan zetten op de landelijke website erfgoedvrijwilliger.nl. Ga daarnaast aan de slag met socials, lokale media, je eigen website, de website van Archeohotspots en eventueel de vrijwilligerscentrale.

b. Training van vrijwilligers via de landelijke organisatie

Om vrijwilligers beter in staat te stellen een Archeohotspot te runnen, biedt de landelijke organisatie een training aan die gericht is op het verbeteren van de publieksinteractie. Over het laagdrempelig vertellen van het verhaal. Over het stimuleren van het zelf ontdekken en het onderzoekend leren.

Door niet alles voor de bezoeker in te vullen, maar door uit te gaan van de interesse van de bezoeker en door open vragen te stellen. Tevens is er een algemene training over hoe een Archeohotspot werkt. Andere trainingen zijn: Hospitality en Didactiek, en Wetgeving en Ethiek. De AWN biedt trainingen en cursussen aan op het gebied van archeologische materiaalkennis.

c. Faciliteiten en benodigheden regelen

Maak samen met de vrijwilligers een lijstje van zaken die er nodig zijn en schaf deze aan. Hou ruimte in het budget voor zaken die nog missen of vervangen moeten worden. Maak afspraken over de mate waarin de vrijwilligers gebruik kunnen maken van de materialen en faciliteiten van de bibliotheek.

d. Bronmateriaal ter beschikking krijgen

Als het goed is heb je in de oriëntatiefase afspraken met het depot gemaakt over het ter beschikking krijgen van bronmateriaal.

4. Uitvoeringsfase

a. Start – show and tell

Succesvolle communities beginnen vaak klein. Ga aan de slag en laat zien wat er gebeurt. Laat mensen spontaan kennis maken en als ze geïnteresseerd raken, nodig ze uit om vaker te komen. Ga eerst een aantal keer aan de slag om ervaring op te doen. Letterlijk met de handen in de klei. Laat het organisch groeien.

b. Promotie

Gebruik de social mediakanalen om organisch aandacht te besteden aan het initiatief. Na een aantal keer ervaring opgedaan te hebben en de eerste kinderziektes opgelost te hebben is het tijd om wat meer reuring te creëren. Organiseer bijvoorbeeld een activiteit om de officiële start van het Archeohotspot aan te koppelen en benader de pers.

5. Continuering: Terugblik, verbeteren, aanpassen, go or no go

Net zoals bij elke langdurige activiteit is het goed om ook hier de PDCA-cycle toe te passen. Plannen, Aan de slag gaan, evalueren en aanpassen. Je zult namelijk zien dat dingen zelden gaan zoals je ze van tevoren bedacht had. Dat er een andere insteek nodig is, dat je toch als bibliotheek veel energie en tijd moet steken in het levend houden van de community, dat behoeftes veranderen, noem maar op. Doorloop de cyclus samen met de vrijwilligers en spreek met elkaar open over hoe het gaat en waar het concept aanpassingen nodig heeft. Wees ook open en eerlijk over wanneer de zaken niet goed gaan en neem eventueel met elkaar de beslissing om het over een andere boeg te gooien of te stoppen. Als er geen behoefte binnen de gemeenschap is aan een Archeohotspot is, kan je er heel veel energie in blijven stoppen, maar zal het nooit kunnen groeien en blijft het een project voor een klein groepje vrijwilligers.

Ondersteuningsorganisaties

archeohotspots.nl

Archeohotspots kent een landelijke organisatie die lokale initiatieven ondersteunt. Zij doet dit door als vraagbaak te fungeren, kennisuitwisselingsbijeenkomst en voor coördinaten te organiseren, onderzoek te laten uitvoeren, deskundigheidsbevordering aan te bieden, communicatie centraal te doen en Pr-materialen ter beschikking te stellen. Voor beginnende Archeohotspots biedt de organisatie hulp en advies bij het opstarten. Ook is er een mobiele hotspot ontwikkeld die ingezet kan worden op evenement, markten en andere relevante gelegenheden.

archeohotspots.nl

Portable Antiquities of the Netherlands (PAN)

Sinds 1 juli 2016 is er in de erfgoedwet een meldplicht opgenomen voor bodemvondsten. PAN is de organisatie waar je eigen vondsten kunt aanmelden. De vondsten blijven wel jouw eigendom. Veel van de activiteiten van PAN zullen bij Archeohotspots plaatsvinden.

portable-antiquities.nl

Nederlandse Archeologievereniging (AWN)

Het AWN is met zijn 24 afdelingen ambassadeurs en belangenbehartigers van de Nederlandse archeologie. Zij zet zich in om maatschappelijk draagvlak te creëren voor archeologie. Zij dragen bij aan kennisvermeerdering en begrip bij bewoners en betrokkenen. Veel afdelingen organiseren activiteiten. Ook biedt de AWN een basiscursus archeologie, waarbij de deelnemers kunnen assisteren bij grondboringen en opgraafwerkzaamheden. Ook voor kinderen zijn er mogelijkheden om mee te doen aan activiteiten.

awn-archeologie.nl

Erfgoedhuis Zuid-Holland

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een provinciale ondersteuningsorganisatie en zet zich in voor het behouden, benutten en beleven van het cultureel erfgoed van Zuid-Holland. Andere provincies hebben vaak ook een dergelijke instelling. Zij ondersteunen erfgoedinstelling op tal van beleidsvlakken, geven trainingen en kunnen bemiddelen tussen partijen. De organisatie combineert hierbij een brede inhoudelijke expertise met kennis van communicatie, educatie en publieksbereik.

erfgoedhuis-zh.nl

Uitdagingen voor de bibliotheek

Waar haal je archeologisch materiaal vandaan en hoe krijg je het vertrouwen van de archeologische depots?

Er zitten enorm veel archeologische resten in de grond. In hun bestaan laten mensen en dieren onherroepelijk sporen na. Veel daarvan zal nooit opgegraven worden, maar zodra het opgegraven wordt krijgt het een waarde. Het gevonden materiaal vertelt een verhaal en daarom is het belangrijk om het goed te conserveren. De functie van een archeologisch depot is daarop gericht, bewaren en beschermen. Voor een archeoloog klinkt het daarom weinig aantrekkelijk als ze weten dat het publiek aan de slag gaat met bodemvondsten. Daar is het gesprek en overredingskracht voor nodig. Er zijn zoveel bodemvondsten dat ze lang niet allemaal uitgezocht en geconserveerd kunnen worden. Soms wordt er een beerput gelegd en kan dat materiaal als geheel onderzocht worden door een Archeohotspot. Soms helpt het als een archeoloog van het depot wat meer betrokken is bij een Archeohotspot. Het is daarom voorwaardelijk een goede relatie met het lokale depot te onderhouden. Houd daarnaast rekening met het beleid van de provincie. Zo hebben sommige provincies als speerpunt het verbreden van het maatschappelijk draagvlak van archeologie. Denk daarnaast goed vooruit en houd rekening met regionale trends, zoals opgravingen door commerciële bedrijven. Ook deze commerciële partijen als Raap raap.nl en Baac baac.nl (zie ook het overzicht op: opgravingsbedrijven.nl/leden) hebben mogelijk interessant materiaal liggen dat ze ter beschikking willen stellen. Zeker gezien het

feit dat er vaak geen geld is om een breed onderzoek te doen naar de materialen die gevonden zijn. Gelukkig krijgt het fenomeen steeds meer aanhangers en bekendheid in de wereld van archeologen en is ondersteuning van de landelijke ArcheoHotspot of de provinciale erfgoedinstelling (zoals het Erfgoedhuis Zuid-Holland) in te roepen als het echt stroef verloopt.

Een Archeohotspot is een bottom up organisatie gerund door vrijwilligers. Hoe vind je die vrijwilligers, hoe bewaar je het bottom-up principe?

Het opzetten van een community is altijd een uitdaging. Het liefst ontstaat het organisch. In Oegstgeest werd de bibliotheek benaderd door een persoon die gek was op archeologie, van Archeohotspots had gehoord en een plek zocht voor het starten ervan. Een veelbelovend begin. De bibliotheek was ondersteunend om de plannen van de man te realiseren. Daarbij is het belangrijk om aan te voelen wat er in een gemeenschap leeft aan interesses. Waar is behoefte aan en kan dat in de vorm van een community. Een Archeohotspot is dan een mogelijkheid, maar niet het doel. Ligt de energie op een ander onderwerp, dan is het verstandig om als bibliotheek daarop in spelen. Lokale historie is echter wel een onderwerp dat veel interesse heeft.

Let daarnaast op wat er in de omgeving aanwezig is, bijvoorbeeld een AWN werkgroep, historische vereniging of individuele archeologische werkgroep. Soms hoeft je alleen deze groepen al te bundelen en de deur voor hen open te gooien voor nieuwe aanwas

Onderlinge concurrentie of juist in samenwerking met lokale historische en archeologie verenigingen?

Maar waarom doen de lokale historische verenigingen dat niet dan en waarom zou de bibliotheek dat nou moeten doen? Dat zijn hele logische vragen, waar je samen een antwoord op moet vinden. Want het is natuurlijk helemaal niet de bedoeling om het werk te gaan doen van een club die er al is. Ga het gesprek aan en zoek naar mogelijkheden om elkaar te versterken. Misschien zijn er al zaken die samen gedaan worden, bijvoorbeeld in de vorm van een historisch Informatiepunt. Met name de laagdrempeligheid, de ruime openingsuren en het brede bezoekerspubliek zijn belangrijke argumenten waarom een Archeohotspot in de bibliotheek zou kunnen floreren.

Welke blijvende hulp is er nodig van de bibliotheek?

De beantwoording van deze vraag zal per bibliotheek verschillen. Bij de ene bibliotheek zal een community zichzelf goed kunnen organiseren en voortzetten. Anderen hebben meer (praktische) hulp nodig. Maak duidelijke afspraken over wat je voor elkaar kunt betekenen en waar de community een beroep kan doen op de bibliotheek. In de ideale situatie is alleen praktische ondersteuning gewenst. Maak gebruik van het netwerk van de vrijwilligers om de groep te laten groeien. Kijk bij je reguliere programmering naar gelegenheden om het Archeohotspot onder de aandacht te brengen en te betrekken.

Hoe laat je het b(l)oeiend en niet doodbloeden?

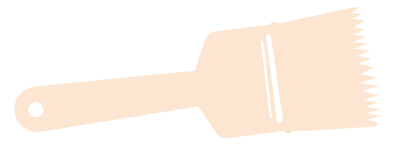
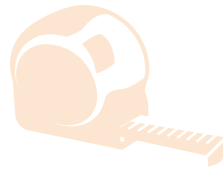
Een tafel met scherven is niet genoeg. Je zult merken dat in de loop der tijde de aandacht verslapt en de interesse verdwijnt. Af en toe reuring creëren door een goede randprogrammering te organiseren helpt om de Archeohotspot levendig te houden. Actieve programmering kan daarbij helpen om aandacht te blijven genereren. Lokale historie is een onderwerp dat bij veel mensen, jong en oud populair is.

Ideeën voor programmering in het Archeohotspot, het Historisch informatiepunt of buiten de bibliotheek:

- Organiseer een lezing met een archeoloog: iemand van de historische vereniging, een vrijwilliger van (de) Archeohotspot of een schrijver van boeken over lokale historische onderwerpen;
- Stel samen met de vrijwilligers een tentoonstelling van het onderzochte materiaal samen;
- Biedt je vrijwilligers en geïnteresseerde een cursusserie of een bezoek aan een studiedag aan, bijvoorbeeld die van de Volksuniversiteit of het Erfgoedhuis Zuid-Holland;
- Organiseer een rondleiding door het archeologisch depot of museum;
- Breng samen een bezoek aan een archeologische vindplaats; misschien mag je wel meehelpen? En waarom zou je daar niet je Archeohotspot neerzetten? Onderzoek op het 'plaats delict'. Hoe spannend is dat? Het Jeugdjournaal heeft er een leuke documentaire over gemaakt. [jeugdjournaal.nl/artikel/2447208-kinderen-zoeken-naar-schatten-stel-je-voor.html](https://www.jeugdjournaal.nl/artikel/2447208-kinderen-zoeken-naar-schatten-stel-je-voor.html);
- Roep de hulp in van een re-enactor om het verleden levend en tastbaar te maken. Het Huis van Hilde deed dat in 2021 tijdens een themaweek: youtu.be/Lkxm2qn8wa4;
- Organiseer een sprekkur van een expert die vondsten van bewoners beoordeelt. Kijk bijvoorbeeld hoe het Huis van Hilde dit doet: youtu.be/l15MpYaKQ1A;
Ook de organisatie Portable Antiquities of the Netherlands organiseert spreekuren. Daarbij worden ook eigen vondsten van bezoekers geregistreerd.
- Houd voor kinderen een Minecrafttoernooi rond een historisch bouwwerk;
Probiblio biedt Minecraftworkshops aan en koppelt dit aan een bezoek aan een (verdwenen) historisch object: probiblio.nl/producten/erfgoed/minecraftworkshops;
- Speel één van de Break-in-Boxen: probiblio.nl/producten/erfgoed/break-in-boxen;
- Organiseer een historische rondleiding of wandeling met een archeoloog, historicus, metaaldetectorzoeker, of monumentenwacht. Vertel bijvoorbeeld wat er op de plek van de nieuwbouwwijk is gevonden.
De Westfriesse bibliotheken organiseerden workshops rondom vondsten uit de bronstijd op de plek waar in Hoogkarspel de nieuwe woonwijk Reigersborg zou komen. Kinderen maakten kleipotjes en in het Digilab werden potjes in 3D-geprint. Voor volwassenen waren er lezingen en er werd er over het project een podcastserie samengesteld. soundcloud.com/user-366743812/sets/brons-voor-reigersborg-hoogkarspel;
- Organiseer samen met de fotoclub een fotowedstrijd rond lokale historische plekken. Of leer de amateurarcheologen hoe ze goede foto's van hun vondsten kunnen maken;
- Beman een stand op de braderie, jaarmarkt, culturele opening, informatiemarkt en vertel over en demonstreer de ArcheoHotspot;
- Sluit met je activiteiten aan bij belangrijke herdenkingen en historische gebeurtenissen.
Bijvoorbeeld:
De nationale Archeologiedagen: [archeologiedagen.nl](https://www.archeologiedagen.nl)
Open monumentendag: [openmonumentendag.nl](https://www.openmonumentendag.nl)
Weekend van de Wetenschap: [weekendvandewetenschap.nl](https://www.weekendvandewetenschap.nl)
Maand van de Geschiedenis: [maandvandegeschiedenis.nl](https://www.maandvandegeschiedenis.nl);
- Durf te experimenteren met archeologie en innovatie: 3d scanning, printing, digitalisatie. Hiermee trek je mogelijk weer een ander publiek aan dat meer in techniek is geïnteresseerd;
- Probeer archeologie en lokale ambachten, mode en kunst met elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld door kunstobjecten te maken van gedeselecteerd archeologisch materiaal (bronmateriaal dat niet meer bewaard hoeft te worden);
- Bouw samen een maquette van een historische periode/plaats/gebouw uit de regio;
- Denk niet alleen in aanbod maar kijk vooral ook naar wat er bij het publiek en de vrijwilligers leeft. Hoe kan je daar vorm aan geven en welke andere kennis is daarvoor nodig? Dit kan soms anders zijn dan de traditionele archeologie. Wat wil de bezoeker onderzoeken? De archeoloog faciliteert en verbind. Zie bijvoorbeeld het project van Jobbe Wijnen en Marjolijn Kok – Molukse archeologie in Wydemerck. [molukserfgoed.com](https://www.molukserfgoed.com);

Mogelijkheden te over, waarbij het helemaal niet gezegd is dat de bibliotheek dat allemaal moet organiseren. Laat vooral de vrijwilligers hier een rol in spelen en ondersteun waar nodig. Tegelijk bied je de vrijwilligers van de Archeohotspot de gelegenheid hun eigen kennis te verdiepen en nieuwe potentiële vrijwilligers te werven.

Tip:

De landelijke organisatie heeft een Mobiele Pop-Up-ArcheoHotspot ontwikkeld. Deze wordt oa. ingezet op festivals, evenementen, congressen en culturele markten. Met leuke én leerzame activiteiten maken bezoekers kennis met het vak van archeoloog. Het is natuurlijk een prachtige manier om in gesprek te komen met mensen die geïnteresseerd zijn in archeologie en die willen helpen bij het opzetten van een Archeohotspot. Een mooie manier om interesse en draagvlak te kweken, voordat je zelf een ArcheoHotspot opzet.

Interessante bronnen:

Archeohotspots: archeohotspots.nl
(binnenkort nieuwe website: ArcheoHotspot.nl)

Nederlandse Archeologie vereniging – AWN:
awn-archeologie.nl

PAN – Portabele Antiquities of the Netherlands:
portable-antiquities.nl

Erfgoedhuis Zuid-Holland:
erfgoedhuis-zh.nl/thema-s/archeologie

Provinciaal Archeologisch Depot Zuid-Holland:
archeologie.zuid-holland.nl

Provinciaal Archeologisch Depot Noord-Holland -
Huis van Hilde: collectie.huisvanhilde.nl/depot.aspx

Steunpunt Monumenten & Archeologie
Noord-Holland: steunpunterfgoednh.nl

Communities

OF/BY/OR/ALL:
ofbyforall.org

Werken met community's – Probiblio:
probiblio.nl/producten/marketing/community-library

Fers – Blikverruimer – Het versterken van
gemeenschappen:
fers.nl/oogst-archieff/blikverruimer-het-versterken-van-gemeenschappen

Vrijwilligers

Werken met vrijwilligers – Probiblio:
probiblio.nl/producten/management-organisatie/hr/werken-met-vrijwilligers

Landelijke vacaturesite voor erfgoedvrijwilligers:
www.erfgoedvrijwilliger.nl

Dit stuk is geschreven door:

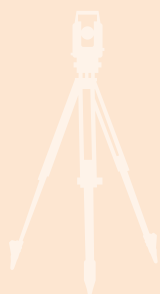
Edo Postma en Aniek van Son, Probiblio 2023.

Met dank aan:

Alexander van de Bunt, Archeohotspot
Roxanne Heemskerk, bibliotheek Bollenstreek
Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Fotocredits:

Alexander van de Bunt, Archeohotspot

provincie
Zuid-Holland

de Bibliotheek

